

*Lees eens wat vaker voor...
want het loont ook in
het secundair onderwijs*

Over de auteur

MARTIJN DENTANT

gaf zeven jaar Nederlands aan de British School of Brussels, en werkte daarna een jaar als educatief medewerker voor de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren (KANTL).

‘Het belangrijkste is dat je in de lessen Nederlands dingen ontdekt. Dat je wordt meegenomen op een dolle tocht door de taal. Mijn leraar was een fantastische leraar, die zich van de verplichte leeslijst weinig aantrok. En hij las veel voor: héérlijk. Dat mogen ze van mij verplichten in het middelbaar onderwijs: een vast voorleesuur, bij voorkeur op vrijdagmiddag. De leraar moet amper iets voorbereiden, en de leerlingen hoeven geen notities te nemen, want de leerstof wordt niet getoetst. Ze kunnen alleen maar luisteren en wegdromen, maar ze zullen er geweldig veel van opsteken.’ (Tom Lanoye in De Morgen, 1 oktober 2022)

Met je leerlingen samen goede teksten lezen en erover praten. Is er een zinvollere invulling van het vak Nederlands? De les over nevenschikking en onderschikking zijn mijn leerlingen ondertussen al lang vergeten, maar de verhalen van Beatrijs, van Paris en Helena en van Jef, Ward en Renée kennen ze nog altijd.

Martijn Dentant

Er gebeurt iets magisch wanneer je begint voor te lezen. Na enkele ogenblikken verstormt het geritsel, het gewriemel houdt op, er daalt een rust neer over de groep. Jouw stem vult de ruimte, en het verhaal neemt voor eventjes de bovenhand op alle prikkels en gedachten van de dag. Vanaf nu bepaal jij het tempo. De gedachten van de leerlingen dobberen mee op de golven van je stem. Blikken fixeren zich op jou, of staren de verte in. De spanning gaat omhoog, iedereen verstijft even, en kan daarna weer opgelucht ademen. Het is heerlijk. Waarom doen we het niet gewoon wat vaker?

CRISIS IN LEESLAND

Dat het niet geweldig gaat met de leesvaardigheid van de Vlaamse (en de Nederlandse) jongeren, is geen geheim. We worden zowat wekelijks om de oren geslagen met alarmberichten. PISA en PIRLS vatten in cijfers wat leerkrachten en ouders al geruime tijd beseffen: lezen wordt langzaam lastiger voor onze jongeren. Een heel rijtje oorzaken kunnen we aanwijzen, maar misschien toch vooral dit: waarom hebben jongeren zo veel moeite met het lezen van langere en complexere teksten? Omdat we dat in onze lessen nu eenmaal nauwelijks nog doen. Toch vertelt onderzoek ons al jaren dat zo uitgebreid mogelijke begrijpelijke input de belangrijkste motor is van taalverwerving. Met name bij zwakkere

lezers is de reflex om hen – *omdat* ze zwakkere lezers zijn – minder en kortere teksten te laten lezen, in plaats van net méér en langere, eigenlijk volstrekt absurd. Op die manier tuimel je zó een vicieuze cirkel in. We moeten met z’n allen vaker langere, rijkere en uitdagendere teksten gaan lezen als we de leesproblematiek écht willen aanpakken. En dat kan door meer voor te lezen.

DE KRACHT VAN EEN STEM

Een van onze belangrijkste wapens in ons arsenaal als leerkracht, onze stem, zetten we, vreemd genoeg, nauwelijks in als het gaat om lezen. Hoewel verhalen voorgelezen krijgen (en erover praten) een ontzettend belangrijke rol speelt in het leven en de taalontwikkeling van jonge kinderen, verdwijnt de werkvorm vanaf de overstap naar de middelbare school al snel naar de achtergrond. Voorlezen wordt iets wat misschien af en toe nog eens gedaan wordt, maar enkel voor korte teksten. Wat een zonde! Het heeft ontzettend veel voordelen, en het is een van de mooiste manieren die we hebben om onze leerlingen het plezier van lezen diets te maken.

Als voorlezer krijg je een prachtige, heldere rol: jij bent de expert-taalgebruiker, die als ervaren lezer je leerlingen

door een tekst kan loodsen die anders te hermetisch voor hen zou zijn. Met je arsenaal aan stemtrucs wek je de dode letters tot leven, en laat je ze zingen. En je hebt nauwelijks voorbereidingswerk. Leerlingen krijgen de op een na mooiste rol: die van luisteraar. Ze hoeven niks te doen behalve luisteren. Ze kunnen lekker in hun stoel onderuit zakken en zich laten meenemen door de stroom van het verhaal, terwijl ze minuut per minuut knap Nederlands over zich heen krijgen. Zelfs de minst enthousiaste pikt er wel iets van op, want een stem is veel moeilijker te negeren dan een blad papier.

Als voorlezer haal je de lijnen in een tekst naar boven op een manier die voor moeilijke lezers lastig te bereiken is. Je geeft het verhaal kleur en persoonlijkheid door hier en daar te pauzeren, zaken te benadrukken of de humor van een tekst er extra dik op te leggen. Voorlezen maakt van een louter individueel gebeuren een sociale activiteit. De klas leest samen. De luisteraars zien en horen elkaars reacties, en jij ook. Het maakt het makkelijk om extra duiding te geven als dat nodig is, of een gesprek aan te gaan wanneer de kans zich voordoet. Voorlezen maakt van een blad vol letters iets levends, in het bijzonder voor leerlingen die struikelen over lange teksten (denk aan leerlingen met dyslexie of sommige jongeren met een andere thuistaal). Je tilt ze als voorlezer over die drempels, en

geeft hun op die manier een succeservaring die veel moeilijker individueel te bereiken is. Je toont ze hoe mooi, gruwelijk of opwindend Nederlands kan klinken.

Praten over de verhalen die je leest, geeft je bij uitstek de mogelijkheid om waardevolle gesprekken aan te gaan over moraliteit, cultuur en geschiedenis, discriminatie en de kleine kantjes van de mens.

En ondertussen bouw je langzaam maar zeker aan het repertorium van woorden, constructies, uitdrukkingen en tekst- en verhaalstructuren van je leerlingen. Het is niet zomaar een wegwerpactiviteitje voor als er tijd over is, maar een zinvolle en effectieve manier om aan hun geletterdheid te werken.

OKÉ, MAAR WAT DAN?

De mogelijkheden zijn eindeloos. Zolang je maar genoeg varieert en teksten kiest die op het vlak van taal en inhoud rijk zijn, is er veel mogelijk. Ga bij voorkeur niet voor losse fragmenten, maar kies volledige (kort)verhalen of hele romans. De bloemlezingen van het Lezerscollectief (*Samen Sterke Verhalen Lezen* en *Grenzeloos*) zijn een schatkamer van

mooie verhalen. Kies een geschikt boek op Boekenzoeker en lees elke les één hoofdstuk voor. Duik ook eens in een goede non-fictietekst (bijvoorbeeld van op www.rijketeksten.org).

NIEUW LESMATERIAAL

Of ga aan de slag met het materiaal dat de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren ontwikkeld heeft. Voor vijf klassiekers uit de Nederlandstalige literatuur hebben we materiaal gemaakt dat het eenvoudig maakt om met je leerlingen in een tijdloze tekst te duiken, en dat op een zinvolle en relevante manier. Geef je leerlingen de kans om van op de eerste rij de lijdensweg van Beatrijs mee te maken, of de ambitie en de onvermijdelijke val van Lucifer. Kijk hoe het kolonialisme in Nederlands-Indië de liefde van Saïdjah en Adinda tot een hartverscheurend eind brengt, hoe niemand aan de vloek van het conformisme ontsnapt in Titaantjes, of welke trucs Reynaert gebruikt om zijn slachtoffers telkens weer te slim af te zijn.

Het materiaal, dat als pdf te downloaden is, bevat een volledige tekst (een behapbare versie om in enkele sessies

volledig voor te lezen), suggesties om met de leerlingen goede gesprekken aan te knopen over hun ervaringen en meningen bij het verhaal, en mogelijkheden om via creatief schrijven of andere muzische vormen zelf aan de slag te gaan. Door de open manier van werken zijn de leermiddelen in alle finaliteiten te gebruiken.

Je merkt het: met het materiaal krijg je alles wat je nodig hebt om zelfverzekerd de leerlingen kennis te laten maken met een meesterwerk. Het materiaal staat binnenkort op www.litterairecanonindeklas.be.

Meer lezen?

Dan kun je terecht op
www.kantl.be,
www.litterairecanon.be en
www.litterairecanonindeklas.be.

Vijf tips voor voorleessucces

1

Bereid je tekst voor! Lees de tekst op voorhand en ga op zoek naar de natuurlijke rustpunten waarop je kunt pauzeren.

2

Creëer de juiste sfeer: wees duidelijk over je verwachtingen qua gedrag en qua interactie.

3

Hou je voorleesblokken beperkt genoeg om oververzadiging tegen te gaan. Vijftien minuten is een mooi richtgetal.

4

Lees *Leespraat* van Aidan Chambers over hoe je met je leerlingen over de teksten in gesprek kunt gaan. Het is een fijn en bijzonder bruikbaar boekje.

5

Lees vaak voor. Zo geef je je leerlingen steeds opnieuw de boodschap dat lezen iets belangrijks is, dat inherent de moeite waard is.

De Voorleeskunstenaar

Het grootste wapen van een voorlezer is zijn stem, waarmee hij als een sirene de luisteraar het verhaal in lokt. Als er ongeïnspireerd, voorspelbaar en zonder persoonlijkheid wordt voorgelezen, dan is de hele onderneming zinloos, want zo maak je zelfs de mooiste tekst meteen morsdood. Goed kunnen voorlezen is een ambacht, waaraan we op dit moment collectief te weinig aandacht besteden in opleidingen en tijdens bijscholingen. Het is niet iets wat iedereen zomaar kan; het vergt een beetje talent, maar vooral inzicht en ervaring. Samen met professioneel verhalenvertelster (en oud-leerkracht Nederlands) Evi Rosiers hebben we een survivalgids voor voorlezers gemaakt. In een zestiendelige videoreeks gidst Evi u langs alle aspecten die het verschil kunnen maken tussen een matige en een geweldige voorlezer – van stemregister, tempo en volume tot praktische organisatie en humor. Een waardevolle kennismaking voor de beginner, en een fijne opfrissing voor de gevorderde verteller. De filmpjes zijn voor iedereen gratis te bekijken op YouTube (<https://www.youtube.com/@DeVoorleeskunstenaar>). Fijn materiaal voor leraren-in-opleiding in het bijzonder, maar misschien ook om met je leerlingen te gebruiken om aan hun spreekvaardigheid te timmeren.

Van Dale Online

de beste bron in de klas

van Dale
ONDERWIJS

- 24/7 je woordenboek bij de hand
- de uitspraak beluisteren
- zeker van de juiste spelling, definitie en vertaling
- altijd up-to-date met de nieuwste woorden
- toegang tot de beste woordenboeken Nederlands, Engels, Frans, Duits én Spaans
- nu met Van Dale App

€3,-
per leerling,
per jaar

Zelf Van Dale Online op School proberen met een proeftoegang of liever een persoonlijke demo? Regel het eenvoudig op www.vandale.nl/online-op-school